

Opdrachtgever

IWI

Inspectie Werk en Inkomen
Ministerie van Sociale Zaken en
Werkgelegenheid

Opdrachtnemer

IWI

Onderzoek

Aspectonderzoek risico's
rechtmatigheid WWB

Startdatum – 1 augustus 2006

Einddatum – 3 september 2007

Categorie

Toezicht en functioneren van sociale
zekerheid

Bijstand en vermogen

Doel en vraagstelling

Onder de vlag van het onderzoek landelijk oordeel rechtmatigheid gemeenten 2005 wordt een pilot uitgevoerd van een nieuwe toezichtaanpak: aspectonderzoek tav risico's mbt de rechtmatigheid van de uitvoering WWB.

Conclusie

De Inspectie werk en inkomen (IWI) heeft onderzoek gedaan naar de uitvoering van de vermogenstoets die gemeenten uitvoeren als burgers een aanvraag voor een bijstandsuitkering indienen. Een bijstandsuitkering wordt alleen toegekend als een aanvulling op iemands inkomen en vermogen. Gemeenten kunnen voor een groot deel zelf bepalen welke gegevens zij opvragen en op welke wijze zij het onderzoek naar vermogen uitvoeren. Geconcludeerd wordt dat gemeenten maar weinig fouten maken als ze nagaan of aanvragers van een bijstandsuitkering wel of niet teveel eigen vermogen hebben om een uitkering te krijgen. De fouten die gemaakt worden, hebben in de praktijk nauwelijks gevolgen voor de uitkering. Het onderzoek geeft een representatief beeld van alle gemeenten vanaf 20.000 inwoners. Deze verzorgen de uitkeringen voor 93 procent van alle bijstandgerechtigden. Bron: Bibliotheek SZW

Link naar bestand

<http://www.onderzoekwerkeninkomen.nl/rapporten/gtdyxp8z>

Bijstand en vermogen

Onderzoek naar de vaststelling van het vermogen voor de Wet werk en bijstand

Bijstand en vermogen

Onderzoek naar de vaststelling van het vermogen voor de Wet werk en bijstand

R 07/16, augustus 2007
ISSN 1383-8733
ISBN 978-90-5079-192-2

Voorwoord

De Wet werk en bijstand (WWB) heeft tot doel om personen die een uitkering ontvangen te ondersteunen bij arbeidsinschakeling zodat zij zelf kunnen voorzien in de kosten van hun bestaan. Daarnaast biedt de WWB een inkomenswaarborg voor personen die dat niet kunnen.

Een bijstandsuitkering wordt alleen toegekend als een aanvulling op iemands inkomen en vermogen. Bij vermogen kan het gaan om eigen woningbezit, bank- en spaartegoeden en bezit van een auto. Als het saldo van de bezittingen en de schulden lager is dan de wettelijke vermogensgrens heeft de aanvrager recht op algemene bijstand. In dit rapport geeft de inspectie haar oordeel over de wijze waarop gemeenten het vermogen vaststellen bij de aanvraag van een uitkering. Gemeenten kunnen voor een groot deel zelf bepalen welke gegevens zij opvragen en op welke wijze zij het onderzoek naar vermogen uitvoeren. Met dit rapport wil de inspectie de staatssecretaris informeren over de rechtmatigheid van de uitvoering en de gemeenten de gelegenheid geven om ideeën op te doen voor verbetering van hun werkwijze.

Het onderzoek heeft ook een beeld opgeleverd van de startpositie van bijstandsgerechtigden. Veel mensen blijken al schulden te hebben op het moment dat zij een bijstandsuitkering aanvragen. In bijna 75 procent van de onderzochte dossiers was sprake van een negatief vermogenssaldo, wat dus betekent dat de schulden groter zijn dan de waarde van de aanwezige bezittingen. De inspectie vindt dit verontrustend omdat schulden vaak een complicerende factor zijn bij de re-integratie van bijstandsgerechtigden. De inspectie heeft niet onderzocht hoe gemeenten hiermee omgaan, maar is wel van plan om hier in 2008 een vervolgonderzoek naar te doen.

Mw. mr. drs. C. Kervezee
Inspecteur-generaal

Inhoud

1	Vaststelling van vermogen voor de bijstand	7
2	Rechtmatigheid en werkwijze	9
2.1	Rechtmatigheid	9
2.2	Beleid en werkwijze	9
3	Meer doelmatigheid mogelijk	11
	Publicaties van de Inspectie Werk en Inkomen	13

I Vaststelling van vermogen voor de bijstand

De Inspectie Werk en Inkomen (IWI) houdt voor de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) toezicht op de uitvoering van de Wet werk en bijstand (WWB) door de gemeenten. De WWB heeft als doel om een inkomenswaarborg te bieden voor personen die niet beschikken over de middelen om in de noodzakelijke kosten van het bestaan te voorzien. Daarbij worden alle vermogens -en inkomensbestanddelen meegeteld waarover de alleenstaande of het gezin beschikt of redelijkerwijs kan beschikken.

Als iemand een bijstandsuitkering aanvraagt, moet de gemeente vaststellen of de aanvrager onvoldoende vermogen en inkomen heeft om in de noodzakelijke kosten van het bestaan te voorzien. Onder vermogen wordt verstaan de waarde van de bezittingen verminderd met de aanwezige schulden. Als er sprake is van een positief saldo en dat is meer dan het bedrag van het vrij te laten vermogen dat in de WWB is vastgelegd dan is er geen recht op bijstand. Op grond van de WWB kunnen gemeenten zelf invulling geven aan de wijze waarop zij het onderzoek naar vermogen uitvoeren en zelf bepalen of zij bepaalde vermogenscomponenten meetellen bij de vermogensvaststelling. Als gevolg van die beleidsvrijheid kunnen in gelijke gevallen verschillen per gemeente ontstaan.

In vorige jaren beoordeelde de inspectie de rechtmatigheid van de uitvoering aan de hand van de verslagen over de uitvoering van gemeenten. Vanaf 2006 hoeven gemeenten zich niet meer met een verslag over de uitvoering te verantwoorden en verstrekken zij via de gemeenterekening een beperkt aantal gegevens over de uitvoering van de WWB.¹ IWI heeft daarom besloten om het rechtmatigheidstoezicht op een andere wijze in te richten. De inspectie onderzoekt op basis van een risicogerichte benadering steeds een aspect van de uitvoering.

IWI vond de vaststelling van het vermogen een risicovol aspect bij de bepaling van het recht op bijstand. Ten behoeve van de vaststelling wordt veel informatie en documentatie opgevraagd, geïnterpreteerd, geverifieerd en gevalideerd waardoor er een risico bestaat dat fouten worden gemaakt. De verantwoordingsinformatie WWB over 2004 en 2005 en andere signalen bevestigen dit beeld. In het eerste kwartaal van 2007 heeft IWI daarom een onderzoek ingesteld naar de vaststelling van het vermogen in het kader van de uitvoering van de WWB.

In het onderzoek wilde de inspectie beoordelen of de wet rechtmatig is uitgevoerd en of er sprake is van mogelijke ernstige tekortkomingen. Daarnaast wilde IWI vaststellen of sprake is van grote verschillen tussen de werkwijzen van gemeenten. De inspectie heeft dat vertaald in twee onderzoeksvragen:

1. Vindt de vaststelling van het vermogen plaats binnen het wettelijke kader van de WWB?
2. Hoe vullen de gemeenten hun beleidsvrijheid in en wat betekent dit voor hun werkwijze?

Om redenen van beheersbaarheid van het onderzoek heeft de inspectie alleen gekeken naar de vermogensvaststelling bij aanvang van de uitkering. In het onderzoek is niet betrokken of gemeenten tijdens de bijstandsverstrekking nagaan of er sprake is van een verandering van het vermogen en de gevolgen daarvan voor het recht op bijstand. Om dezelfde reden heeft de inspectie ook niet gekeken naar de wijze waarop gemeenten omgaan met vermogen bij de draagkrachtvaststelling voor de bijzondere bijstand.

Voor het onderzoek is het beleid van 25 gemeenten geanalyseerd. Bij dezelfde gemeenten zijn daarnaast in totaal 460 aanvragen om bijstand beoordeeld, waarop in het derde kwartaal van 2006 een besluit is genomen. De 25 onderzochte gemeenten verzorgden samen bijna een kwart van de nieuwe aanvragen in 2006 en zijn representatief voor alle gemeenten vanaf 20.000 inwoners. Die groep gemeenten verzorgt de uitkeringen voor 93 procent van alle bijstandsge-rechtigden in Nederland. Met dit onderzoek geeft de inspectie een landelijk beeld van het gemeentelijke beleid en de uitvoering.

¹ Als gevolg van het kabinets-standpunt over het advies van de stuurgroep Brinkman rapport van oktober 2004 'Anders gestuurd, beter bestuurd'.

2 Rechtmatigheid en werkwijze

Niet al het vermogen van mensen die een bijstandsuitkering aanvragen, heeft gevolgen voor het recht op een uitkering. Per 1 januari 2006 gelden de volgende grenzen. Voor alleenstaanden geldt dat het saldo van bezittingen en schulden 5.180 euro mag zijn zonder dat het gevolgen heeft voor de uitkering. Voor een gezin of alleenstaande ouder ligt die grens op 10.360 euro. De grens voor het vrijlaten van vermogen bij bezit van een eigen woning bedraagt 43.700 euro. Voor auto's ligt het normbedrag waarmee gemeenten rekening houden tussen de 2.000 en 7.000 euro.

IWI heeft 460 aanvragen bekeken die in het derde kwartaal van 2006 bij gemeenten zijn ingediend. Bij bijna 75 procent van de onderzochte aanvragen is sprake van een negatief vermogen (de schulden bedragen meer dan de waarde van de aanwezige bezittingen). Bij het grootste deel van deze aanvragen bedraagt de schuld minder dan 10.000 euro. Zestien procent blijkt een grotere schuld te hebben die kan variëren van 10.000 tot 5,5 miljoen euro.

Een kwart van de aanvragers bleek een positief vermogenssaldo te hebben. Echter bij nog geen 2 procent wordt de vermogensgrens van de WWB overschreden.

In 26 procent van de onderzochte aanvragen bleek sprake te zijn van bezit van een auto. In minder dan 5 gevallen bleek dat de waarde van de auto meer was dan de door de gemeente gehanteerde normbedrag.

2.1 Rechtmatigheid

Het beleid en de uitvoering voldoen aan de eisen van de WWB. Uit het onderzoek is gebleken dat er sprake is van een in verhouding gering aantal gevallen waarin sprake is van een niet-wetsconforme uitvoering en dat het eigen beleid niet altijd wordt uitgevoerd. Dit betreft vooral de verificatie en de toepassing van leefgeld.

De niet-wetsconforme uitvoering heeft overigens geen gevolgen voor de rechtmatigheid van de uitvoering omdat ondanks de fouten de grens van het vrij te laten vermogen niet werd overschreden. Op grond van de omvang van het vermogen bestond er in die gevallen recht op bijstand.

2.2 Beleid en werkwijze

Gemeenten moeten zich bij de beoordeling van de vermogenssituatie houden aan de wettelijke bepalingen en hebben daarnaast een beperkte beleidsruimte waarbinnen zij zelf keuzes kunnen maken. Om bij de aanvraag van een bijstandsuitkering het aanwezige vermogen te kunnen beoordelen, vragen gemeenten gegevens van de burger. IWI heeft vastgesteld dat alle gemeenten hiervoor gegevens (bezittingen en schulden) vragen over:

- bank- en spaartegoeden;
- eigen woning/ woonschip;
- auto, caravan, camper en pleziervaartuig;
- antiek en sieraden;
- waardepapieren, levensverzekeringen e.d.;
- leefgeld;
- schulden.

Voor de meeste van deze aspecten hebben gemeenten beleid geformuleerd of werkinstructies vastgesteld. Daarin hebben zij vastgelegd welke gegevens zij willen hebben, welke bewijsstukken aanvragers daarvoor moeten overleggen en hoe de waardering van vermogen moet plaatsvinden. De gemeenten hebben in hun beleid verder vastgelegd hoe zij omgaan met gevallen waarbij de vermogensgrens wordt overschreden en vervolgens opnieuw een beroep op bijstand wordt gedaan.

Verkorte aanvraagmethodiek

Twee gemeenten hanteren een verkorte aanvraagmethodiek voor aanvragers waarvan zij niet verwachten dat die lang gebruik zullen maken van de uitkering. De gemeenten vragen dan geen gegevens op over sieraden, antiek en vermogenscomponenten als erfenissen en boedelscheidingen. Deze werkwijze is zowel voor de gemeente als de aanvrager efficiënter en levert weinig extra risico op voor de rechtmatigheid. Ze maken daarmee gebruik van de beleidsvrijheid die de WWB hen biedt.

Gemeenten vragen gewoonlijk veel gegevens van burgers op om hun vermogen vast te kunnen stellen en controleren ook al die gegevens. Uiteindelijk overschrijdt echter slechts een klein aantal aanvragers de vermogensgrens voor de bijstand (2 procent van de 460 onderzochte dossiers). In veruit de meeste gevallen heeft de uitgebreide controle daardoor geen gevolgen voor het recht op een uitkering. Het risico dat gemeenten onterecht een te hoge uitkering toekennen en verstrekken, lijkt daardoor minimaal.

3 Meer doelmatigheid mogelijk

Gemeenten zorgen voor een rechtmatige uitvoering van de vaststelling van het vermogen bij aanvang van de bijstand. Hoewel het om een lastige beoordeling gaat waar gemakkelijk fouten in gemaakt kunnen worden, gebeurt dat maar weinig. Voor een deel komt dat ook omdat slechts weinig aanvragers van bijstandsuitkeringen een positief vermogenssaldo hebben en nog minder een positief vermogenssaldo dat boven de vermogensgrens ligt. Eventuele fouten hebben daardoor zelden gevolgen voor het recht op de uitkering. Van de onderzochte dossiers was bij slechts twee procent sprake van een dusdanig vermogenssaldo dat het gevolgen had voor de uitkering. IWI oordeelt dus positief over de rechtmatigheid van de uitvoering van de WWB voor wat betreft de vaststelling van het vermogen bij de aanvang van de bijstand. De inspectie heeft vastgesteld dat het beleid en de uitvoering bij de vaststelling van het vermogen voldoen aan de eisen van de WWB.

Tegelijkertijd maakt het kleine aantal aanvragers dat de vermogensgrens overschrijdt ook duidelijk dat de benodigde inspanningen voor de controle van de rechtmatigheid weinig rendement oplevert. Het risico op fouten met gevolgen voor de uitkering is relatief klein. Twee gemeenten uit het onderzoek hebben om die reden gekozen voor een doelmatigere werkwijze. Voor aanvragers waarvan zij verwachten dat ze niet lang gebruik zullen maken van een uitkering, maken zij gebruik van een verkorte methodiek. De verkorte methodiek levert zowel voor de gemeente als de aanvrager winst op. De gemeente is minder tijd kwijt aan de controle van de gegevens en aanvragers hoeven minder gegevens op te zoeken en in te leveren. De inspectie geeft andere gemeenten in overweging om na te gaan of een doelmatigere werkwijze ook voor hun gemeente geschikt is, bijvoorbeeld door meer gebruik te maken van risicoprofielen en risicoanalyse.

Publicaties van de Inspectie Werk en Inkomen

2007

- R07/16 Bijstand en vermogen
Onderzoek naar de vaststelling van het vermogen voor de Wet werk en bijstand
- R07/15 Buiten spelen
Onderzoek naar toezicht en handhaving op buitenruimten bij locaties kinderopvang
- R07/14 Wajong en werk
Onderzoek naar de arbeidsparticipatie van jonggehandicapten
- R07/13 Vroegmelders
Dienstverlening van CWI en UWV aan werknemers die werkloos dreigen te worden
- R07/12 Vallen en opstaan
Onderzoek naar de gemeentelijke invulling van de verantwoordelijkheid voor het eerstelijnstoezicht op de kinderopvang
- R07/11 De Sociale Verzekeringsbank op weg naar 2010
Het verandertraject SVB Tien in het eerste jaar 2006
- R07/10 Doorstart voor de schooluitvaller
Onderzoek naar de dienstverlening van CWI en sociale diensten aan voortijdige schoolverlaters

Jaarplan 2008

- R07/09 De tweede stap
Vervolgonderzoek op het rapport 'De eerste stappen'
Implementatie eerstelijnstoezicht op Wet kinderopvang door gemeenten in 2006
- R07/08 Jaarverantwoording toezicht en handhaving Wet kinderopvang door gemeenten 2005
Landelijk beeld van het eerste uitvoeringsjaar

Jaarverslag 2006

- R07/07 Uitvoering Wet werk en bijstand 2005
- R07/06 In de bijstand, en dan
Wat gemeenten doen aan activering van pas ingestroomde bijstandsccliënten
- R07/05 Uitvoering Wet sociale werkvoorziening 2005
- R07/04 Randon machines
Certificering in het werkveld 'EG-richtlijn machines'
- R07/03 De waarde van vasthoudendheid
Integriteitszorg bij certificatie- en keuringsinstellingen
- R07/02 Betrokken bij kwaliteit
Borging deskundigheid bij certificatie- en keuringsinstellingen
- R07/01 Samenwerking tussen CWI en UWV bij aanvragen voor een WW-uitkering

2006

- R06/28 Duurzaamheid van re-integratie
Korte- en langetermijneffecten van re-integratie van arbeidsgehandicapten
- R06/27 Burger aan zet
Onderzoek naar de invloed van herbeoordeelde WAO-gerechtigden op hun re-integratie
- R06/26 Eerste contacten met de keten
Volgonderzoek naar de werkzoekende burger in de keten
- R06/25 Nabestaanden in beeld bij gemeenten
Beschikbaarheid en gebruik van gegevens van nabestaanden
- R06/24 De Wia-claim beoordeeld
Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen 2006 - 2008
- R06/23 UWV en Walvis
Zesde rapportage

- R06/22 Zorg om arbo
Werkveldonderzoek naar certificering van veiligheidskundigen, arbeids- en organisatiesdeskundigen, arbeidshygiënist en bedrijfsartsen
- R06/21 Handhaving door de Sociale Verzekeringsbank in 2005
- R06/20 Wsw-indicatiestelling door CWI
- R06/19 De eerste stappen
Onderzoek naar de implementatie van het eerstelijnstoezicht op de Wet kinderopvang door de gemeenten in 2005
- R06/18 Zorgen voor bejegening
Onderzoek naar de wijze waarop UWV een zorgvuldige bejegening van WW- en ZW-gerechtigden en werkgevers nastreeft
- R06/17 Vreemdelingen aan het werk
Onderzoek naar de afgifte van tewerkstellingsvergunningen
- R06/16 Werken aan sociale activering
Onderzoek naar sociale activering als eerste stap naar re-integratie
- R06/15 Gedogen of handhaven
- Jaarplan 2007
- R06/14 UWV en Walvis
Vijfde rapportage
- R06/13 Het CWI-systeem Sonar in de praktijk
- R06/12 De rol van de gemeenteraad bij de Wet werk en bijstand
- R06/11 Beoordeeld en bejegend
Onderzoek naar de wijze waarop UWV een zorgvuldige bejegening voor WAO- en Wia-gerechtigden nastreeft
- R06/10 Meesterschap, vakmanschap
Een onderzoek naar certificering in de werkvelden 'springmeesters' en 'gasdeskundigen tankschepen'
- Jaarverslag 2005
- R06/09 Eén fase, één keten
De ondersteuning door CWI, UWV en gemeenten van werkzoekenden met een goede kans op werk
- R06/08 Uitvoering Wet sociale werkvoorziening 2004
- R06/07 Inzicht in kostenbesparing CWI
- R06/06 Over druk
Een onderzoek naar het functioneren van certificatie- en keuringsinstellingen in het werkveld drukapparatuur
- R06/05 Waar een wil is, is een BVG
Samenwerking van de ketenpartners bij de vorming van bedrijfsverzamelgebouwen
- R06/04 Controle in concurrentie
Uitvoering periodieke keuring en certificatie van kranen en liften
- R06/03 Samen dienstverleners
Onderzoek naar de dienstverlening aan klanten met meerdere uitkeringen
- R06/02 De controleschakel
Onderzoek naar de werking van de controleschakel in de handavingsketen
- R06/01 Doelbinding en beveiliging in de keten van werk en inkomen
De beveiliging van Suwinet en de privacy van de burger

U kunt deze publicaties opvragen bij:

Inspectie Werk en Inkomen
Afdeling Strategie en communicatie

communicatie@iwiweb.nl
www.iwiweb.nl
Telefoon (070) 304 44 44
Fax (070) 304 44 45

Postbus 11563
2502 AN Den Haag

